

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

A1. Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων: Μεγάλη Ιδέα, Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος, , εθνικές γαίες (μονάδες 15)

A2. Να συνδυάσετε τη χρονολογία της στήλης Α με τα γεγονότα στην στήλη Β (μονάδες 10)

Στήλη Α	Στήλη Β
1. 1841 2. Νομοθεσία 1860 3. Νομοθεσία 1870-71 4. 1881 5. 1898	α. Ενσωμάτωση Θεσσαλίας στο νεοελληνικό κράτος β. Εκχώρηση μεταλλευτικών δικαιωμάτων γ. Επιβολή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου δ. Ίδρυση Εθνικής Τράπεζας ε. Διανομή εθνικών γαιών

B1. Να αναφερθείτε στις διαδικασίες που έγιναν για την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας και στην δραστηριότητά της στα πρώτα στάδια λειτουργίας της . (μονάδες 12)

B2. Να παρουσιάσετε την πορεία της ελληνικής βιομηχανίας από το 1870 μέχρι και τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αι. (μονάδες 13)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γ1. Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο των παρακάτω πηγών και τις σχετικές πληροφορίες του σχολικού βιβλίου, να προσδιορίσετε και να αναλύσετε τους παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας κατά το 19ο αιώνα (μονάδες 25)

***Τι πρέπει να γίνει για την αναζωογόνηση της εμπορικής ναυτιλίας.
Από έγγραφο του 1859***

Δια ν' ανορθώσει δε η Ελληνική Κυβέρνησις την εμπορικήν πίστιν της ναυτιλίας και εις το εξωτερικόν, ανάγκη πάσα συστάσεως ασφαλιστικού καταστήματος με ικανά κεφάλαια, εκτεινομένου από του Λονδίνου μέχρι της Μασσαλίας...

Εσωτερικώς δε να ενεργήση την σύστασιν Δανειστικών ναυτικών καταστημάτων, δια της Ελληνικής Τραπέζης, ή όπως άλλως εγκρίνει εις τας πόλεις εν αις υπάρχει συγκεντρωμένη ναυτιλία, τα οποία να δανείζωσι τους ιδιοκτήτας των πλοίων με τόκους μετρίους...

Να φροντίσει η Κυβέρνησις περί συνδέσεως εμπορικών αμοιβαιότητος συνθηκών μεθ' όλων των Κρατών, εις όσα η ελληνική εμπορική ναυτιλία συχνάζει, και ιδίως μετά της Γαλλίας και Ρωσίας...

Να μετριάσει όσον το δυνατόν τα προξενικά τέλη, τα οποία εις την ελληνικήν ναυτιλίαν αποβαίνουν εις μέγας και επιβαρυντικός φόρος ...

Να φροντίση η Κυβέρνησις περί της διορθώσεως των δρόμων των σημαντικωτέρων εν Ελλάδι Δασών, προς εύκολον εξαγωγήν ναυπηγησίμου αγρίας ξυλείας...

[Β. Κρεμμυδά, Νεότερη Ιστορία Ελληνική και Ευρωπαϊκή, σ.141]

Προσπάθειες και πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας

[...] Έντονο επίσης ήταν το κρατικό ενδιαφέρον για την προστασία των ναυτιλιακών νόμων. Πρέπει να τονιστεί επίσης ότι εκείνη την εποχή η έστω καχεκτική ανάπτυξη της ατμοπλοΐας προκάλεσε στα ξένα συμφέροντα αντιδράσεις, κυρίως στο «Αυστριακό Λόυδ» της γραμμής Τεργέστης. Οι Αυστριακοί επιχείρησαν να εμποδίσουν ελληνικά ατμόπλοια να παραλαμβάνουν επιβάτες από και για την Τεργέστη, με τον ισχυρισμό ότι το «Αυστριακό Λόυδ έχαιρε αποκλειστικού προνομίου». Αλλά και αν προϋπήρχε το προνόμιο αυτό, η παραπάνω σύμβαση το είχε καταστήσει ανίσχυρο.

Η ανησυχία ωστόσο για το συναγωνισμό στις διεθνείς γραμμές υπήρχε κυρίως από την ελληνική

πλευρά. Η κρίση που περνούσε η ναυτιλία τα μεταβατικά εκείνα χρόνια με την είσοδο του ατμού έπρεπε να καλυφθεί με την εξεύρεση μεγάλων χρηματικών πιστωτικών κεφαλαίων. Την δουλειά αυτή έπρεπε να αναλάβουν ειδικές τράπεζες με αποκλειστική οικονομική δραστηριότητα στον τομέα της ναυτιλίας. Έτσι στα 1860 συστήθηκε στην Πάτρα η «Ελληνική Ναυτική Τράπεζα» του Σωτηρίου Γερούση με μετόχους Έλληνες εμπόρους και επιχειρηματίες μέσα και έξω από την Ελλάδα. Το μετοχικό κεφάλαιό της ήταν μόλις δύο εκατομμύρια δραχμές, αλλά η σημασία της μεγάλη και ως παράδειγμα ναυτικής πίστεως για τη χώρα. Οι εργασίες της θα κάλυπταν από οικονομικής απόψεως πολλούς τομείς των ναυτιλιακών δραστηριοτήτων, γι' αυτό ανοίχθηκαν αμέσως πολλά υποκαταστήματά της σε διάφορα λιμάνια της Ελλάδας.

[Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΓ, σσ. 182-184]

Δ1. Με βάση την πηγή αλλά και το σχολικό βιβλίο να περιγράψετε τους παράγοντες που συνθέτουν την πολυπλοκότητα του ζητήματος της διανομής των εθνικών γαιών. (μονάδες 25)

Οι «εθνικές γαίες», τη στιγμή της ανεξαρτησίας, αντιπροσώπευαν πάνω από το μισό του καλλιεργήσιμου εμβαδού της χώρας, και συμπεριλάμβαναν αναγκαστικά και τις ευφορότερες περιοχές που άλλοτε ανήκαν στους Τούρκους. Η εκμετάλλευσή και η αξιοποίησή τους αποτέλεσαν ένα από τα πιο καυτά πολιτικά προβλήματα της χώρας, για ένα σχεδόν αιώνα. [...] Ως το τέλος του αιώνα, το πιο επείγον υπήρξε το πρόβλημα της παραχώρησης των εδαφών στους φτωχούς άκληρους αγρότες.

Αλλά οι αγώνες που έγιναν για την κατανομή των εδαφών και η αντίδραση εκείνων που επωφελούνταν από τη συγκεχυμένη κατάσταση που επικρατούσε στη διαχείριση των εθνικών γαιών, επιβράδυναν τη διανομή. Μέχρι το 1871, οπότε αρχίζει να επιταχύνεται ο ρυθμός διανομής των εθνικών γαιών, είχαν μοιραστεί μονάχα 500.000 στρέμματα, ενώ κληρώθηκαν και μοιράστηκαν 3.300.000 στρέμματα ακόμα, που αναλογούσαν : 40 ως 80 στρέμματα κατά κεφαλήν. Αλλά η επίσημα επικυρωμένη διανομή των εθνικών εδαφών δεν καλύπτει παρά μοναχά ένα τμήμα του συνόλου. Με βάση τους αριθμούς που αναφέρονται, παρατηρούμε ότι απομένουν ακόμη τουλάχιστον 3.000.000 στρέμματα, τα οποία αντιπροσωπεύουν το μισό ή το ένα τρίτο του συνόλου των εθνικών γαιών, αλλά δεν εμφανίζονται πουθενά στις επίσημες στατιστικές.

Είναι φανερό ότι αυτή η γη, που εμφανίζεται σα να χάθηκε από το νόμιμο ιδιοκτήτη της, το κράτος, έγινε αντικείμενο ιδιωτικής οικειοποίησης. Η έλλειψη κτηματολογίου είναι μια από τις αιτίες που έκαναν εφικτή αυτή τη διαδικασία σφετερισμού, η οποία διευκολύνονταν από τη νομική και διοικητική αναρχία.

Μερικά χρόνια αργότερα, το 1843, η καταγραφή των καλλιεργημένων εδαφών δίνει ένα σύνολο 8.700.000 στρεμμάτων, από τα οποία 5.000.000 στην Πελοπόννησο, 3.000.000 στη Στερεά και 700.000 στα νησιά (Κυριακίδης, «Ιστορία του σύγχρονου ελληνισμού», 2 τόμοι, Αθήνα 1892, Ι, σελ. 385») Όμως η πρώτη επίσημη αγροτική στατιστική, που έγινε το 1861, αναφέρει αριθμούς πολύ μικρότερους από του Strong αλλά και από του Κυριακίδη. Σύμφωνα με αυτή τη στατιστική, η Ελλάδα δεν είχε παρά 7.430.000 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης, όπου θα μπορούσαμε να προσθέσουμε 11.720.000 στρέμματα δυνάμει καλλιεργήσιμης γης (Ευελπίδης ο.π., σελ. 48).

Έτσι, λοιπόν, διαπιστώνουμε ότι είναι αδύνατο να υπολογιστεί ακριβώς το τμήμα των εθνικών γαιών μέσα στο σύνολο των καλλιεργημένων εδαφών της χώρας, καθώς οι υπολογισμοί κυμαίνονται ανάμεσα στο 1/3 και τα 3/4 του συνόλου των εδαφών (Στεφανίδης, ό.π., σ.28 κε.).

Η έγγεια πρόσδοδος, που τελικά εισέπραττε το Κράτος, ήταν εξαιρετικά χαμηλή για την πλειοψηφία των χωρικών που κατείχαν τις εθνικές γαίες. Έτσι, οι ειδικές συνθήκες μίσθωσης των γαιών εξομοιώνουν σχεδόν τον κάτοχό τους με το μικροϊδιοκτήτη που έχει πλήρη κυριότητα. Πραγματικά, το Κράτος (ο ιδιοκτήτης της γης), δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να ταυτιστεί μ' έναν απόντα ιδιοκτήτη, έστω και μόνο από το γεγονός της πολύ μειωμένης «έγγειας προσόδου» που εισπράττονταν και που τόσο εξαιτίας του χάους, που δημιουργήθηκε στη διαχείριση των γαιών, όσο και για πολιτικούς και ψηφοθηρικούς λόγους, έπαιρνε τη μορφή ενός συμπληρωματικού φόρου, αντιπροσωπεύοντας κατά βάση το 15% της παραγωγής...

Το Κράτος, σαν ιδιοκτήτης, είναι ανίκανο να επιτελέσει τον κύριο οικονομικό και «τυπικό» ρόλο του ιδιοκτήτη που ζει εκτός έδρας: να καθορίσει δηλαδή τους τρόπους εξαγωγής της εγγείας προσόδου. Πιο σημαντικό είναι πως ο εκμισθωτής, ο μικροκαλλιεργητής με τα διασφαλισμένα οικονομικά δικαιώματα, λειτουργεί απέναντι στη γη του σα να ήταν δικαιωματικά ο νόμιμος ιδιοκτήτης της. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, έγινε ο σφετερισμός των μισών εθνικών γαιών.

[Κ. Τσουκαλά, Εξάρτηση και αναπαραγωγή, σσ. 72-74]